

Een vergane sportideologie

Ostyn Jasper

De voorbije Olympische Spelen in Peking waren symbolisch voor het huidige sportsysteem. Een systeem dat voornamelijk gericht is op een hoge prestatiedrift, een grote vaderlandsliefde en een verregaande commercialisering. Miljarden kijkers vergaapten zich in China aan de prestaties van nauwelijks enkele duizend atleten. We horen het dan ook genoeg: we bewegen te weinig. Niet onlogisch, aangezien de sportbeleving evolueerde naar een vaak passieve houding. Velen verkiezen te kijken naar een wedstrijd, in plaats van zelf de sportschoenen aan te trekken.

Nochtans was er ooit een ideologie die zich verzette tegen de competitiegerichtheid, het individualisme, het nationalisme en de commercialisering van de sport: de socialistische sportideologie. Die ideologie kende op internationaal vlak haar hoogtepunt in de decennia voor de Tweede Wereldoorlog. De arbeiderssport wilde een waardig alternatief bieden voor de burgerlijke sport, waarbij niet langer geïnvesteerd werd in de prestaties van enkele topsporters, maar waarbij de lichaamsbeweging voor iedereen werd aangespoord. Een verzet dus tegen het hoge prestatiegehalte van sport: competitie moest zoveel mogelijk vermeden worden. De burgerlijke sport was volgens de arbeiderssporters een product van het kapitalisme: dat soort sport vertoonde volgens hen opvallend veel gelijkenissen met de moderne industriële samenleving, waarvan de commercialisering van de sport een gevolg van zou zijn. Volgens de arbeiderssport ging het er bij de burgerlijke sport alleen om zoveel mogelijk toeschouwers op de tribunes te krijgen.

Ook de groeiende vaderlandsliefde binnen het sporten werd aangeklaagd: de arbeiderssport streefde naar meer internationalisme: de solidariteit en de vrede tussen de verschillende landen moest centraal staan. De arbeiderssport probeerde zijn arbeiders eveneens morele waarden bij te brengen. Gemeenschapszin en opofferingsgeest stonden daarbij centraal. Het massaturnen werd beschouwd als de ideale sport om dit socialistische ideaal te propageren. Niet onlogisch dan ook dat de Socialistische Turnbond (STB) de meeste leden telde binnen de Belgische arbeiderssport.

Die socialistische sportvisie, ook wel arbeiderssport genoemd, kende haar glorieperiode in de jaren twintig en de jaren dertig van de 20ste eeuw. Op internationaal vlak groepeerden de arbeiderssportorganisaties van de verschillende landen zich in de Luzerner Sport

Internationale (LSI), die op haar hoogtepunt 1,86 miljoen leden telde. Om een alternatief te bieden aan de Olympische Spelen, werd om de zes jaar een Internationale Arbeidersolympiade gehouden. Dit lukte driemaal: in Frankfurt (1925), in Wenen (1931) en in Antwerpen (1937). De solidariteit stond er centraal: van nationale volksliederen was geen sprake, en het deelnemen was veel belangrijker dan het winnen. De olympiade in Wenen toonde de arbeiderssport op haar hoogtepunt: meer dan 250 000 toeschouwers en 80 000 deelnemers kleurden deze gebeurtenis met onder meer grote turndemonstraties. Maar zes jaar later in Antwerpen was de arbeiderssport al heel wat van haar pluimen verloren: twee derde van zijn leden waren weg doordat de fascistische regimes in Duitsland en Oostenrijk de socialistische vorm van sporten hadden verboden. Ook de hogere competitiegerichtheid, en het gegeven dat de toeschouwers vooral kwamen kijken naar de Russische vedettes, toonde dat niet iedereen de socialistische visie nog deelde. (1)

Maar hoe was het gesteld met die socialistische sportideologie na de Tweede Wereldoorlog? Konden de principes overleven? Verdween die ideologie in de schaduw van de 'burgerlijke sport'?

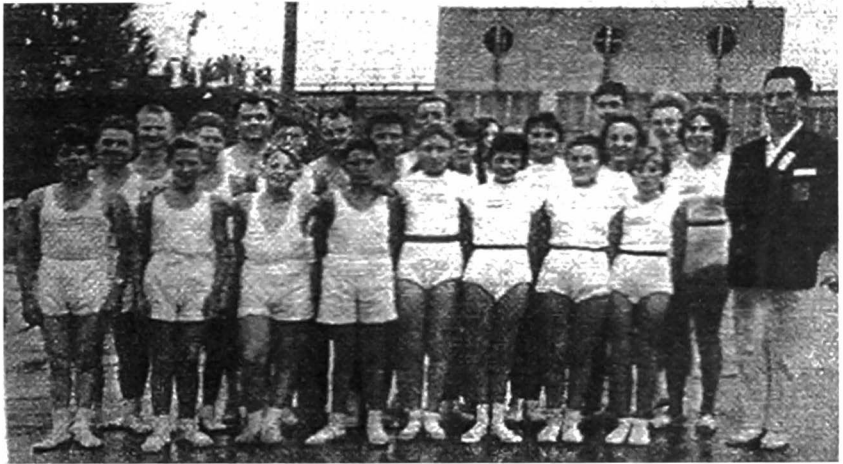
We onderzochten deze ideologie bij de belangrijkste Belgische arbeiderssportorganisatie, de Socialistische Turnbond voor de periode 1946-1980. Onder meer aan de hand van een onderzoek naar het tijdschrift van de STB, de Volksturner, interviews met betrokken leden, briefwisseling, brochures, ..., konden we zien in welke richting de socialistische sportideologie evolueerde.

Een principe sneuvelde alvast helemaal. De evolutie naar steeds meer wedstrijden was niet meer te stoppen. De STB mocht dan wel zijn fiat geven voor wedstrijden, toch betekende dat nog geen groen licht voor een regelrechte vedettecultus of het blind najagen van records. In de wedstrijden diende men te streven naar nederigheid, rituele zuiverheid en vriendschap. Deelnemen was voor de STB-leiding nog altijd belangrijker dan winnen: "...de verliezer mag zich even fier achten als de winnaar, omdat er in hem de voldoening moet leven erbij te zijn geweest..."

Maar ook dat zou veranderen: rond het midden van de jaren '60 begon de STB op te roepen om meer wedstrijden te organiseren. De STB spoorde haar kringen zelfs aan om elkaar op lokaal vlak te contacteren en uit te dagen. (2) Meer nog, de nadruk kwam steeds meer te liggen op de beste turners en turnsters: Op de turn- en sportkampen die vanaf 1969 te Diest werden georganiseerd, waren zelfs enkel de beste elementen welkom: "...Niet met de minder vaardige kinderen, maar uitsluitend met die schone compacte groep meisjes en jongens die in zich de mogelijkheid draagt om het tot een hoog niveau te

1. L. Celis, *Turners, vaandels en rood vuur: de geschiedenis van de socialistische arbeiderssportbeweging van 1886 tot 1940*, Brussel, VUB Press, 2003, versch. pgs uit 123-358, Red., Aandacht voor de kampioenschappen, Volksturner, XXXVI, 1960, 10, blz. 9.

2. S.n., *Het ijzer is heet!*, Volksturner, XLI, 1965, blz. p. 22.

schoppen...”, blokletterde de Volksturner boven een artikel over de doelgroep van de turnkampen. ⁽³⁾ De grotere waardering van prestatie in de sport had veel te maken met de steeds groeiende invloed van het kunstturnen, het wedstrijdturnen voor de beste elementen. De massafeesten ruimden bijgevolg steeds meer plaats voor turnkampioenschappen en meer competitie. ⁽⁴⁾

Deze mentaliteitswijziging kwam er doordat de STB steeds meer leden kwijtspeelde aan de andere sporttakken. De STB zwichtte dus voor de wil van de mannelijke jeugd, die competitiviteit hoger in het vaandel droeg dan het massaturnen. Alleen zo kon de STB het massale ledenverlies indijken. ⁽⁵⁾ Prestatiegerichtheid werd dus al gauw uitgeroepen tot het nieuwe credo. ⁽⁶⁾ De Belgische deelnemers bij de Wereldkampioenschappen te Ljubljana kregen dan ook het in de Volksturner van 1970 het volgende commentaar op hun magere prestaties te slikken: “...Hetzelfde kan gezegd worden van de Belgische dames die men in de rangschikking ergens terugvindt op de honderd en zoveelste plaatsen. Als we vertrekken van het standpunt ‘Winnen is bijzaak en meedoen is hoofdzaak’, dan zijn we gelukkig. We zijn dan ook zeer naïef. Men zou dit in het wielrennen van Eddy Merckx zeker niet aanvaarden...”

De STB doorzag dus snel het mechanisme dat in elke sporttak de topatleten de beste gangmakers zijn voor de clubs. Het kunstturnen bezat duidelijk een heel sterk propagandistische waarde: het oefende een enorme aantrekkingskracht uit op de jeugd, met een grote ledenwinst als gevolg. STB-kampioenen zoals Maurice De Groote, Stan Darden, Maria Mangelschots en Lisette Persegael werden gezien als de “beste propagandisten op het gebied van de ledenwerving.” ⁽⁷⁾

Geleidelijk besteedde de Volksturner ook meer bladruimte aan het kunstturnen en verbleekte de verslaggeving over het massaturnen. ⁽⁸⁾

3. S.n., *Ons Ade Turn- en sportkamp te Diest*, Volksturner, XLVII, 1971, 5, blz. 41 en 42

4. J. Tolleneer en A. Diegenant, *Honderd jaar Belgische Katholieke Turnbond, 1892-1992*, Brussel, Koninklijke Belgische katholieke culturele turn- en sportfederatie, 1992, blz. 22.

5. S.n., *Recrutering van mannelijke leden*, Volksturner, XLVIII, 1972, 1, blz. 1.

6. J. Van Litsenborg, *Wereldkampioenschappen te Ljubljana*, Volksturner, LXVI, 1970, 9, blz. 70.

7. J. Van Litsenborg, *Wereldkampioenschappen te Ljubljana*, Volksturner, LXVI, 1970, 9, blz. 70.

8. P. Hous, *Oogstrelend werk in Dortmund*, Volksturner, XLII, 1966, 11, blz. 100.

Deze achteruitgang van het massaturnen was ook bij de Katholieke Turnbond merkbaar. In deze context stelt prof. dr. Tolleneer dat het turnen in de 20ste eeuw evolueerde van een middel tot een agogische en bijna militaire opleiding naar een moderne sportdiscipline. (9)

Ondanks de opkomst van het kunstturnen kon het massaturnen zich aanvankelijk nog goed handhaven binnen de STB. De massafeesten op de bonds- en gouvfeesten boetten niet in aan belang: "...in de eerste plaats zijn wij socialistische turners, die prat gaan op onze getalsterkte..." zo klonk het na het massafeest op het Bondsfeest van de STB van 1958. (10)

De kritiek dat de massafeesten gedateerd zouden zijn, pareerde de STB met het argument dat de socialistische turnbeweging haar gehechtheid aan de massademonstraties trouw moest blijven. (11) Vooral in de jaren '70, in de geest van de 'Sport-voor-allen'-campagnes, benadrukte de Volksturner dat de STB het massaturnen nog steeds heel belangrijk vond. (12) In die optiek werd ook steeds meer aandacht besteed om 'oefenstunden' te organiseren voor mensen van rijpere leeftijd. (13) Eind jaren '60 had de STB het zelfs over een 'operatie bejaardengymnastiek'. (14)

Het massaturnen bleef een dus belangrijke discipline. Ook Erik Smet, de beste Belgische kunstturner van de tweede helft van de jaren '70, nam eraan deel. Nochtans waren meer individuele trainingen voor een competitieturner zoals hij efficiënter geweest. Smet vond het die massaoefeningen naar eigen zeggen vreselijk, maar uit respect voor de STB en zijn club nam hij er toch aan deel. (15)

Bij de verhouding massaturnen – kunstturnen valt verder op dat er een verschil is tussen de STB-clubs in Vlaanderen en die in Wallonië. In de Waalse turnclubs waren er nauwelijks of geen kunstturners van het niveau van die uit Vlaanderen. In Wallonië lag immers nog meer de nadruk op het recreatieve turnen, het massaturnen dus, terwijl de Vlaamse clubs kozen voor het Duitse toestelturnen. Tot 1980 kon het massaturnen zich dus nog handhaven binnen de STB. (16)

Dat het socialistisch karakter stilaan verdwenen was, bewijst de naamsverandering van de STB in 1995 in Federatie voor Algemene en Sportieve Gymnastiek (ASG). Na de fusie van die ASG met de neutrale Vlaamse Turnliga in de Gymnastiekfederatie Vlaanderen (GymFed) in 2003 was het massaturnen zo goed als verdwenen. De gouv- en bondsfeesten van de STB waren ten dode opgeschreven. (17) In de meeste clubs overheerst het competitiegevoel, en is er individuele training, al op jonge leeftijd. De competitiegerichtheid van de Vlaamse Turnliga lijkt de ooit zo typische massagerichtheid van het socialistische turnen definitief te hebben verdreven. (18)

Het verdwijnen van de socialistische sportvisie is geen toeval, want vanaf de jaren '60 en '70 kende de socialistische zuil een crisis. (19) De

9. J. Tolleneer, *100 jaar Belgische Katholieke Turnbond, 1892-1992, Brussel, Koninklijke Belgische katholieke culturele turn- en sportfederatie*, blz. 10.

10. V.W., *Bondsfeest*, Volksturner, XXXIV, 1958,8, blz. 8.

11. S.n., *Parels aan de kronen*, Volksturner, XLIX, 1973, 6, blz. 44.

12. J. Scheerder, B. Vanreusel en R. Renson, op.cit., blz. 113 en 114.

13. S.n., *Wat de vereniging moet zijn*, Volksturner, XLIII, 1967, 7, blz. 65.

14. Red., *Jonger dan je denkt*, Volksturner, LXIV, 1968, 3, blz. 25.

15. Interview E. Smet, 13.4.2006, Hoboken.

16. Interview F. Immens, 17.4.2006, Hoboken en Interview F. De Borger, 19.4.2006, Willebroek.

17. Interview F. Immens, 17.4.2006, Hoboken.

18. Interview Y. Geuens, 13.4.2006, Hoboken en Interview F. Immens, 17.4.2006, Hoboken.

19. S. Hellemans, *Strijd om de moderniteit, sociale bewegingen in Europa sinds 1800*, Leuven, Universitaire Pers, 1990, blz. 186, 187, 188 en 201.

massaconsumptie, de versnelde industriële groei en de verzorgingsstaat waren de oorzaak van de desintegratie van de arbeidersmilieus, de bakermat van de sociaal-democraten. ⁽²⁰⁾ De traditionele solidariteitsverbanden moesten wijken voor een vlucht in de familiale privé-sfeer. Ook was er de gecommmercialiseerde vrijetijdscultuur die in de plaats was gekomen van de milieu- of zuilspecifieke ontspanningsvormen. Daarbij overleefden heel wat zuilorganisaties niet, terwijl andere socialistische organisaties wisten zich nog wel te redden, maar dan meestal in afgeslankte vorm. ⁽²¹⁾

De STB kon zich aanvankelijk wel staande houden en voelde zich nog lange tijd een belangrijk onderdeel van de socialistische beweging. De Volksturner van 1974 vatte zo het standpunt van de STB tegenover het socialisme samen: "...De STB is geen zuiver politieke instelling, men moet enkel weten dat wij onze socialistische overtuiging hebben..." ⁽²²⁾ De STB liet haar betrokkenheid met de socialistische beweging vooral blijken via de deelname van de rode turners en turnsters aan de jaarlijkse 1-mei stoet. Die datum werd door de STB meteen gepromoot tot de officiële opening van het zomerturnseizoen. ⁽²³⁾ Tot in het begin van de jaren '70 voerden de STB en de kringen regelmatig de druk op opdat de turners zouden meestappen op 1 mei. Zo goed als alle gymnasten verschenen, plichtsbewust, op het appel. ⁽²⁴⁾ Ook op andere belangrijke socialistische manifestaties liet de STB haar neus zien, zoals bv. bij de massale actie als gevolg van het invoeren van de Eenheidswet in 1960 en 1961. ⁽²⁵⁾ Ook toonden de socialistische politici zich regelmatig op de evenementen van de STB. In 1974 noemde Jos Van den Eynde, de voorzitter van de Belgische Socialistische Partij (BSP), de socialistische turnbeweging zelfs "een sieraad waar de partij trots op is". ⁽²⁶⁾

Ook het internationale karakter van de arbeiderssportbeweging moest er beetje bij beetje aan geloven. Want de internationale arbeiderssportbeweging was tot voor de val van de Berlijnse Muur in 1989 veel minder sterk dan voor de Tweede Wereldoorlog. ⁽²⁷⁾ Door het IJzeren Gordijn mochten de Oost-Europese landen geen lid meer zijn

20. M. Van Haegendoren, *Verzuiling en moderniteit, een historisch overzicht*, in: De Hoogste Tijd, IV, 3, 1991, blz. 23 en 24.

21. S. Hellemans, op.cit., blz. 186, 187 188 en 201.

22. Red., *Nieuwjaarsboodschap*, Volksturner, L, 1974, 10, blz. 74.

23. Red., *1 mei in het teken van het Bondsfeest*, Volksturner, XXXVIII, 1962, 4, blz. 25

24. Interview P. Van Thillo, 10.5.2006, Antwerpen.

25. Jan, *STB 70 jaar VT 50 jaar*, Volksturner, L, 1974, 5, blz. 38.

26. Interview P. Van Thillo, 10.5.2006, Antwerpen.

27. Jan, *EK Heren te Belgrado*, Volksturner, XXXIX, 1963, 8, blz. 61 en 62.

van het CSIT. Zo bleven amper negen landen over: acht Europese plus Israël. Het 'internationale' gevoel van bij de arbeidersolympiades had dus ferm moeten inboeten bij de rode turners en turnsters. Maar dit betekent allerm minst dat de STB haar internationalisme zomaar prijs gaf. Zo werd de Olympische Spelen in 1963 nog een te groot nationalisme verweten en ook bij de grote turnkampioenschappen sprak men in de Volksturner vaak over een te verregaand nationaal gevoel, zowel bij de toeschouwers als bij de gymnasten. ⁽²⁸⁾

Maar ook die houding veranderde. Aanvankelijk lag de nadruk in de Volksturner op de vriendschappelijke gebeurtenissen buiten de landenkamp, zoals verbroederingsavonden of toeristische uitstapjes. De resultaten waren dus bijkomstig. Maar na verloop van tijd kwam de vriendschappelijke sfeer meer en meer in de schaduw te staan van de grotere competitiviteit. Die werd voornamelijk aangewakkerd door de CSIT-kampioenschappen, die vanaf 1960 plaatsvonden. De meeste ontmoetingen vonden nog wel plaats in een vriendschappelijke sfeer, maar het nationale gevoel won steeds meer terrein. ⁽²⁹⁾ Bij de landenkampen werd steeds de 'Internationale' gespeeld, ook nog in de jaren '70. ⁽³⁰⁾ Maar meer en meer kwamen ook de nationale liederen aan bod. Tekenend voor deze snelle evolutie zijn de woorden van de Volksturner in 1973 na een landenkamp tussen de STB en de Zwitserse arbeidersturners: "...Doch zoals men zo dikwijls ziet bij een voorstelling van voetbalteams, beluistert men de nationale liederen zoals men dit zou doen bij de eerste de beste straatliedjes van Johnny Jordaan. Waar is de fierheid van de turners gebleven?!..." ⁽³¹⁾ Opeens werd de turners dus een gebrek aan nationaal gevoel verweten.

Als er één principe enigszins overeind kon blijven, dan was het wel de pacifistische houding van de STB. Voor de Tweede Wereldoorlog uitte die zich vooral in het verzet tegen de fascistische regimes in Duitsland en Italië. Die strijd voor democratie werd na 1945 voortgezet tegen andere dictators, zoals de Spanjaard Franco. Het "fascistische en verwerpelijke" regime van Franco werd in de Volksturner hevig bekritiseerd. Vernietigend was de kritiek van Celine Geuens bij haar verblijf in Spanje ter gelegenheid van het Wereldkampioenschap Sportieve Gymnastiek te Madrid in 1976. Franco was net gestorven, maar Geuens rouwde helemaal niet om zijn overlijden: "...Op het ogenblik dat ik de Spaanse bodem betrad op 17 november was ik al blij dat dit samenviel met de dood van de nog overgebleven pion van het weerzinwekkendste triumviraat dat de wereld ooit gekend heeft, nl. generaal Franco..." Met dit triumviraat doelde ze op de andere twee fascistische leiders van weleer, Hitler en Mussolini. ⁽³²⁾

De Volksturner klaagde ook het onrecht aan in andere landen die gebukt gingen onder een dictatoriaal regime. De sympathie ging uit

28. P. Hous, *De enige schaduwzijde over het Hapoelfestival 1966*, Volksturner, XLII, 1966, 6, blz. 58 en 59.

29. Interview A. Moens, 13.4.2006, Boom, Interview E. Smet, 13.4.2006, Hoboken, S.n., *Ons tweejaarlijks Congres*, Volksturner, XXXV, 1959, 5, p. 12, S.n., *België-Zwitserland bracht nieuwe overwinning voor onze B-dames*, Volksturner, XLV, 1969, 1, pp. 6 en 7, Jan, STB 70 jaar VT 50 jaar, Volksturner, L, 1974, 5, blz. 38.

30. S.n., *België-Zwitserland*, Volksturner, LXIX, 1973, 6, blz. 52.

31. C. Geuens, *WK Sportieve ritmische gymnastiek*, Volksturner, LII, 1976, 1, blz. 4.

32. Red., *Het onrecht in de wereld en wij*, Volksturner, XLVII, 1971, 1, blz. 1 en 2.

naar de arbeiders die het hadden aangedurfd om in opstand te komen tegen het communistische regime van hun land, zoals in Oost-Duitsland, Polen of Tsjecho-Slowakije. Die grondige afkeer van dictaturen had alles te maken met de democratische ingesteldheid van de STB en de internationale arbeiderssportwereld. ⁽³³⁾ Of dergelijke pacifistische houding ook bij alle turners aanwezig was, is een andere vraag. Volgens STB-topturner Antoine Moens lagen de meeste gymnasten niet wakker van het gevraagde pacifisme. Volgens hem wilden ze gewoon turnen. ⁽³⁴⁾

Die kloof tussen de top en de turners van de STB was nog duidelijker in de houding tegenover de andere sporten. De voorzitter van de STB, Jules Devlieger, noemde de sport waardeloos op het vlak van opvoeding, en klaagde de zucht naar records en de grote transferbedragen aan. Ook werd de sport verweten dat de aandacht meestal ging naar één welbepaalde vedette, die de grote massa naar het stadion lokte. ⁽³⁵⁾ Dit druiste natuurlijk in tegen het massasportprincipe waar de STB prat op ging: "...Wat doen de zuivere sportbewegingen met de honderdduizenden zwakken die ons land bevolken?...", vroeg de Volksturner in 1963 zich af. ⁽³⁶⁾ De sport kon volgens de STB pas nuttig zijn voor alle arbeiders als ze een natuurlijke aanvulling van de gymnastiek zou zijn. In de decennia na de Tweede Wereldoorlog beschouwde de STB de gymnastiek dus nog altijd als basis van alle sporten. ⁽³⁷⁾

Regelmatig nam de Volksturner enkele specifieke sporten op de korrel. Op de voetbaltribunes werd een taal gesproken die "...qua stijl niet moet onderdoen voor deze van het gemeenste schorriemorrie die het Nederlands voert..." ⁽³⁸⁾ Het boksen werd dan weer beschreven

33. Interview A. Moens, 13.4.2006, Boom en Interview E. Smet, 13.4.2006, Hoboken.

34. Red., *De grote vraag*, Volksturner, XXXVIII, 1962, 7, blz. 49.

35. S.n., *Waarom afdelingswedstrijden*, Volksturner, XXXIX, 1963, 5, blz. 34.

36. S.n., *Wedstrijd - eenheid voor 1974*, Volksturner, XLVIII, 1972, 6, blz. 42.

37. J. Van Litsenborg, *Vechters voor punten*, Volksturner, XLIV, 1968, 1, blz. 4.

38. J. Van Litsenborg, *Vechters voor punten*, Volksturner, XI.IV, 1968, 1, blz. 4.

als "...een sport waarbij twee mensen op elkaar los slaan, nauwelijks merkbaar in de sigarettenwalm die zich over de ring uitspreidt..." (39) Ook het tennis moest het ontgelden, de kritiek luidde bij de STB dat de tenniswereld het lidgeld zo hoog maakte dat "...de minderbegoeften vanzelf voor de hoge muur van het (snob)bourgeois milieu blijven staan..." (40)

Maar daar dachten de leden van de STB anders over. Vanaf het midden van de jaren '60 bleek dat steeds meer turnclubs hun leden ook sporten als basketbal, volleybal of handbal aanboden. Dat deden ze omdat daar onder de turnleden grote vraag naar was. De STB reageerde verbolgen op dit omnisportprincipe. "...We herhalen dat de sport uit onze zalen moet verbannen worden als de pest..." klonk het dreigend in de Volksturner (1965). (41)

Dat de hoge spektakelwaarde en de vergoedingen van de sport steeds meer en meer mensen aantrokken, moest de STB met lede ogen aanzien. Vanaf begin jaren zestig waren er steeds meer berichten in de Volksturner die wijzen op de grotere populariteit van de sport tegenover het turnen, vooral dan bij de mannelijke bevolking. Vooral in de jaren '70 was sprake van een grote aantrekkingskracht van de sporten op de jongens. "...In de mannelijke sector zijn het voornamelijk 'sportpijlen' voorzien van ballen die onze jonge hoofden en benen op hol doen slaan, en de gymnastiek, basis aller sporten, trachten de ruggegraat te breken..." klonk het ontmoedigend in de Volksturner van 1973. (42) Daarop vond een ware overloop van de jongens naar de andere sporten plaats.

In de Volksturner keerde ook het verzet tegen de commercialisering vaak terug. Het winstbejag in de sport was de STB een doorn in het oog. Vooral de transfers waarmee heel wat geld was gemoeid werden onder vuur genomen: "...Sportbeoefenaars worden te koop gesteld als vee..." klonk het smalend. (43)

De STB had het er dan ook heel moeilijk mee dat het financiële een belangrijke rol speelde in de geesten van de sportbeoefenaars. "...wie beoefent vandaag nog sport zonder dat hij ervoor betaald wordt? Overigens, wie doet er vandaag nog eender wat zonder dat hij er financiële baat bij heeft?..." Er was helaas weinig tegen te beginnen dat de STB heel wat leden, vooral mannelijke, verloor aan de 'gecommercialiseerde' sporten. (44) Toch wees men op de verantwoordelijkheid van de ouders, die hun zonen en dochters te veel aanzetten om een sportvereniging te kiezen waar later geld te verdienen viel. "...Wat kunnen wij bij jullie verdienen als ik bij jullie kom turnen..." was dan ook een veelgehoorde vraag in de rode turnclubs. (45)

Toch bleef de STB zich als zuivere liefhebbersorganisatie met recreatieve inslag kanten tegen het commerciële in de sport. Vooreerst was

39. Red., *De jeugd...onze hoop*, Volksturner, LXIV, 1968, 10, blz. 89.

40. Red., *Turners, let op uw zaak*, Volksturner, XLII, 1965, 12, blz. 89.

41. S.n., *De toekomst van de turnbeweging*, Volksturner, LXIX, 1973, 2, blz. 13.

42. S.n., *De nationale bekerwedstrijden*, Volksturner, LXI, 1965, 2, blz. 10.

43. S.n., *De nationale bekerwedstrijden*, Volksturner, LXI, 1965, 2, blz. 10.

44. Red., *Anders dan anderen*, Volksturner, XXXVII, 1961, 11, blz. 81.

45. J. Van Litsenborg, *Wie moet opgevoed worden*, Volksturner, LX, 1964, 11, blz. 64.

de bond er trots op dat hij werkte met vrijwilligers. Zo goed als niemand in haar verenigingen en bestuur werkte voor vergoedingen. ⁽⁴⁶⁾ Enkel Jef Van Litsenborg, bestuurssecretaris van de STB en opsteller van de Volksturner, was voltijds in dienst bij de STB en werd daarvoor vergoed. Pas in 1976 volgde de tweede voltijdse beambte van de STB. ⁽⁴⁷⁾ Zonder die vrijwilligers zou de STB, die het financieel nooit erg breed had, trouwens nooit hebben kunnen functioneren. ⁽⁴⁸⁾

Ten tweede vond de STB transfers waar geld mee gemoeid was absoluut niet kunnen. Ook reclame en officiële sponsoring waren uit den boze. Begin jaren '70 maakte de Volksturner melding van de opkomende trend van sponsoring in de verschillende sporttakken, onder meer in de gymnastiek. In mei 1973 nam het Centraal Comité (CC) een officieel standpunt over reclame op haar feesten: "...niet op de Gouwefeesten, noch tijdens het Bondsfeest 1974, mag er turnkleding gedragen worden waarop enige publiciteit voorkomt. Het CC is van mening dat elke vorm van reclame uit onze rangen dient geweerd te worden...". ⁽⁴⁹⁾

Toch was er ook bij de STB wel sprake van enige sponsoring. Zo verscheen de eerste reclame in de Volksturner in 1959. Begin jaren '60 verscheen er ongeveer één reclameadvertentie per nummer, eind jaren '60 en begin jaren '70 was dat aantal al verdubbeld, en kregen ze ook veel meer ruimte. ⁽⁵⁰⁾ Want sponsoring en reclame waren voor de STB een noodzakelijke bron van inkomsten. ⁽⁵¹⁾ Uit het financiële jaarverslag van 1969 blijkt bijvoorbeeld dat net die inkomsten zorgden voor een positieve jaarbalans. ⁽⁵²⁾ De reclameadvertenties vonden ook hun

46. Red., *Turnen en vrije tijd*, Volksturner, XLIV, 1968, 2, blz. 13.

47. Amsab Antw., 4: STB, 92500.

48. Interview F. Immens, 17.4.2006, Hoboken.

49. S.n., *Bondsberichten*, Volksturner, XLIX, 1973, 5, blz. 36.

50. Volksturner XXXVI-LVII, 1959 – 197.

51. H. De Braekeleer, op.cit., blz. 107.

52. Amsab Antw., 4: STB, 13143.

weg naar de brochures die werden gemaakt ter gelegenheid van de grote turnfeesten of de vieringen van de STB. Toch waren deze reclames zo goed als de enige vorm van commercialisering die in de STB te vinden was. Voor de rest was van sponsoring in en naast de rode turnclubs zeker geen sprake. ⁽⁵³⁾ Dat bewijzen de lidgelden. De STB wilde zijn leden de meest democratische prijs aanbieden. ⁽⁵⁴⁾ In 1976 bijvoorbeeld betaalde elk lid van de STB 229 oude Bef. per jaar. Bij de neutrale KBT was dat 335 oude Bef., bij de katholieke BKT 380 oude Bef.

Ook het verzet tegen de toenemende professionalisering in de sport bleef overeind. De waarden van de arbeiderssport zoals solidariteit, gezondheid en opvoeding, stonden volgens de STB lijnrecht tegenover het opkomende professionalisme. ⁽⁵⁵⁾ Professionele sporters werden gezien als egoïstisch, "...ze zouden hun tegenstanders enkel als hun vijand bekijken, en door deze houding de spektakelwaarde van de sport enkel verhogen..." ⁽⁵⁶⁾ Als de grote massa keek naar de duurbetaalde professionele sporters, dan deed ze volgens de STB aan 'orale sport'. De STB bood de gewone man zijn alternatief: haar eigen turnbeweging, die ze beschreef als een zuivere liefhebbersorganisatie met recreatieve inslag. ⁽⁵⁷⁾

De STB was trots dat haar turners en turnsters zuivere amateurs waren. ⁽⁵⁸⁾ In tegenstelling tot de professionele sporters beleefden de amateurturners volgens de STB nog vreugde aan het turnen. Daar konden de turners en turnsters van bijvoorbeeld achter het IJzeren Gordijn wel iets van leren, aldus de STB. Zij werden beschreven als personen die het lachen waren verleerd: "...kampioenen in het turnen, maar eveneens als kampioenen in de ernst en zelfs grimmigheid op het gelaat..." ⁽⁵⁹⁾

Binnen de STB groeide het besef dat er onmogelijk kon getipt aan de prestaties van deze beroepsturners. "...De STB verdedigt zich naar best vermogen, hoewel het uiterst lastig is om niet te zeggen onmogelijk, niet te verdrinken in het hoge internationale beroepsgezelschap..." klonk het op het administratieve Bondscongres van de STB in 1973. ⁽⁶⁰⁾ Zeker na de opkomst van het 'staatsamateurisme' in de communistische landen leek de kloof onoverbrugbaar. Geregeld plaatste men dus kanttekeningen bij de prestaties van de turners en turnsters van de USSR en de andere Oostbloklanden. Al in 1959, bij het bezoek van de Tsjechische turners in België, doorprikte men de ballon van het zogezegde amateurisme van de Oostbloklanden: '... We geloven niet ver mis te zijn en niemand onrecht aan te doen als wij de Tsjechische turnsters en turners, evenals hun trainers, als BEROEPSatleten of mensen met dezelfde middelen en mogelijkheden bestempelen...'. ⁽⁶¹⁾ Niettemin groeide de bewondering meer en

53. Interview F. Immens, 17.4.2006, Hoboken.

54. H. De Braekeleer, op.cit., blz. 72.

55. J. Devlieger, *Trouw aan de gymnastiek*, Volksturner, XXXIX, 1963, 1, blz. 2 en 3.

56. Red., *De Olympische Spelen*, Volksturner, XLVIII, 1972, 7, blz. 57.

57. Red., *Recreatieturnen*, Volksturner, LII, 1976, 5, blz. 33 en 34.

58. S.n., *CSIT-kampioenschappen op overtuigende wijze gewonnen door Frankrijk*, Volksturner, L, 1974, 1, blz. 4.

59. Red., *De Olympische Spelen*, Volksturner, XLVIII, 1972, 7, blz. 57.

60. Red., *Tweejaarlijks administratief Bondscongres*, Volksturner, XLIX, 1973, 2, blz. 20.

61. S.n., *Wat heeft het negendaagse verblijf van de Tsjechische turners in België ons geleerd*, Volksturner, XXXV, 1959, 3, blz. 14, 15 en 16.

meer voor de turnkwaliteiten van deze vedettes, vooral dan bij de STB-leden.

Na de Tweede Wereldoorlog maakte de rode sportideologie dus een ware gedaanteverwisseling door. Sommige principes bleven overeind, anderen sneuvelden onherroepelijk. Vooral de opkomst van de prestatiegeest is opvallend. Aangezien het onderzoek liep tot 1980, is conclusies trekken uit de periode daarna te voorbarig. Maar dat de Socialistische Turnbond in 1995 opging in de Federatie voor Algemene en Sportieve Gymnastiek, en in 2003 in de competitieve GymnastiekFederatie Vlaanderen (GymFed), lijkt er op te wijzen dat het ook na 1980 waarschijnlijk wel verder bergaf bleef gaan met de socialistische sportvisie. De tijd dat de international arbeiderssport in de jaren dertig nog kon wedijveren met de Olympische Spelen was erg veraf.